

КАФЕДРА ТЕОРІЇ МУЗИКИ

Сольфеджіо

Освітній ступінь
Спеціальність
Освітньо-професійна програма

«Бакалавр»
025 «Музичне мистецтво»
«Музичне мистецтво»
Бандура, Балалайка,
Гітара, Домра, Цимбали,
Баян, Акордеон

Курс	1
Семестр	1, 2

Статус

Обов'язкова

ECTS	4
Годин	120
Практичні	68
Самостійна робота	52

Форма контролю

Залік, іспит

Інформація про викладача

ПІБ	Філатова Тетяна Володимирівна кандидатка мистецтвознавства, доцентка, в. о. професорки кафедри теорії музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
ПІБ	Щербакова Надія Юрївна , кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри теорії музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.
Профіль викладача	https://scholar.google.com/citations?user=zm0RHZUAAAAJ&hl=uk&authuser=2
Профіль викладача	https://scholar.google.com/citations?user=N4N-Ng4AAAAJ&hl=uk
e-mail	filatova.tanya@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основним змістом курсу сольфеджіо є виховання активного музичного слуху як складного комплексу професійних здібностей.

В процесі музичної діяльності важливе значення має здатність до сприйняття музичного твору як художньої цілісності: із сприйняття зростає виконавська інтерпретація, науковий аналіз, моделювання сприйняття є активним початком в творчому процесі композитора. Тому виховання здібностей цілісного естетичного сприйняття художнього твору будь-якої складності, у тому числі, незнайомого, є найважливішим педагогічним завданням професійної музичної освіти.

Звичайно, на вирішення цього завдання спрямований весь музично-освітній цикл. *Специфічне завдання сольфеджіо* полягає в тому, що в даному курсі *акцент ставиться саме на сприйнятті на слух*, в процесі якого музикант-професіонал повинен з інтонаційного потоку відтворити «кристалічний цілісний художній образ» музичного твору.

Проблема адекватності слухового сприйняття може бути вирішена тільки за умови розвинутого музичного мислення, яке в процесі створення художнього змісту музики, що звучить, повинне спиратися на володіння конкретною стильовою системою твору. Таким чином,

основна мета курсу: оволодіння навичками цілісного слухового осягнення музичного твору на основі освоєння систем музичних стилів, що історично склалися.

Завданням курсу сольфеджіо є:

- розширення «інтонаційного словника», музично-слухового досвіду студента;
- розвиток активної музичної пам'яті, її об'єму, глибини, стійкості;
- оволодіння засобами виразності і музичної логіки в їх характерності, властивій конкретним музичним стилям.

Курс супроводжується ілюстративним матеріалом. **Предметом** курсу є виховання активного музичного слуху як складного комплексу професійних здібностей. **Об'єктом** навчальної дисципліни є розвиток слухового осягнення музичного твору, який в свою чергу є репрезентантом музичного мислення та відображенням ідей епохи, національної художньої школи, стилю композитора тощо.

Структура. Навчальна дисципліна складається з двох модулів (1. «Інтонаційна практика класичної тональної системи», 2. «Інтонаційна практика розширеної тональної системи» та чотирьох змістових модулів (1. «Діатоніка», 2. «Хроматика», 3. «Складні види хроматичних систем», 4. «Ладові системи XX ст.»).

Курс включає практичні заняття та самостійну роботу. Практична робота на аудиторних заняттях направлена на опановування різних форм на прийомів розвитку слуху що є необхідною умовою для досягнення основної мети курсу «сольфеджіо» – оволодіння навичками цілісного слухового осягнення музичного твору. Підсумковий контроль здійснюється у формі іспиту.

Студенти повинні знати:

- базові поняття курсу «Сольфеджіо» та «Елементарна теорія музики»;
- специфіку формування історичного шляху розвитку музичної мови;
- вузлові моменти пов'язані з еволюцією музичних стилів та жанрів.
- основні історичні етапи розвитку та становлення всіх складових музичного твору як цілісного явища;

Студенти повинні вміти:

- інтонувати (по пам'яті і по нотному тексту) елементи музичної мови різних музичних стилів
- співати по нотному тексту одноголосні та багатоголосні художні зразки;
- визначати на слух елементи музичної мови і уривки з музичної літератури;
- записувати прослуханих уривків з музичної літератури (по пам'яті і за виконавцем).

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Тема 1. Діатоніка

Тема 2. Фактура.

Тема 3. Функціональність класичної тональності.

Тема 4. Гармонія в поліфонічній музиці.

Тема 5. Альтерація

Тема 6. Поступова модуляція

Тема 7 Складні види багатоголосної фактури.
Тема 8. Енгармонічна модуляція.
Тема 9. Мажоро-мінор.
Тема 10. Складні випадки поширеної тональності.
Тема 11. Музична мова XX ст: техніки письма.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Практичні заняття.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Практичні заняття проводяться у змішаній формі (аудиторні та на платформі Zoom). Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Проведення тематичних та модульних форм контролю, обговорення проблемних питань, виконання практичних завдань тощо.

Загальний підсумковий контроль полягає у підведенні підсумків виконання усіх завдань, що виконувалися протягом семестру, усуненням прогалин у засвоєнні окремих питань курсу та вирішенням питання про готовність кожного студента до іспиту.

Підсумкове семестрове оцінювання результатів навчальної діяльності студентів проводиться на диференційному заліку (1-й семестр) та екзамені (2 семестр) за стобальною шкалою.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у практичних заняттях (вивчення теоретичного матеріалу теми; виконання вправ, добір дидактичного матеріалу, обговорення проблемних питань, тощо	20
2.	Самостійна робота студента (відпрацювання певних практичних завдань вивчення окремих тем або питань, що винесені на самостійне опрацювання, тощо	10
3.	Відвідування аудиторних практичних занять	10
4.	Написання модульної контрольної роботи	10
5.	Підсумковий контроль (залік, іспит)	50
	Разом	100

Критерії оцінювання

Оцінки “**відмінно**” А (90–100) заслуговує відповідь студента, який:

- виявив здібність сприймання та усвідомлення висотних та ладових співвідношень звуків, особливостей фактурного та гармонічного руху, тонального розвитку, оволодів умінням запам'ятовувати музичну інформацію та відтворювати її напам'ять та безпомилково записав запропонований музичний диктант;
- виявив формовані уміння сприймання та усвідомлення гармонічних засобів ладо тональних та гармонічних процесів, вірно визначив на слух запропоновану гармонічну побудову;
- продемонстрував професійні навички виконання різноманітних інтонаційних вправ, вільного співу з листа одноголосного прикладу та співу будь-якого з голосів в багатоголосній фактурі.

Оцінки **“добре” В (82–89)** заслуговує відповідь студента, який:

- виявив здібність сприймання та усвідомлення висотних та ладових співвідношень звуків, особливостей фактурного та гармонічного руху, тонального розвитку, оволодів умінням запам'ятовувати музичну інформацію та відтворювати її напам'ять тому повністю записав запропонований музичний диктант, але зробив не більш двох незначних помилок;
- виявив формовані уміння сприймання та усвідомлення гармонічних засобів ладо тональних та гармонічних процесів, вірно визначив на слух запропоновану гармонічну побудову, але в складних гармонічних зворотах допустив спрощення, або дві незначні помилки (або з неточним визначенням тонального плану, але з ясною логікою гармонічного розвитку);
- продемонстрував навички виконання різноманітних інтонаційних вправ, вільного співу з листа одноголосного прикладу та співу будь-якого з голосів в багатоголосній фактурі, але при виконанні допустив незначні відхилення від чистоти інтонування та точності відтворення метро-ритмічних ускладнень.

Оцінки **“добре” С (74–81)** заслуговує відповідь студента, який:

- виявив здібність сприймання та усвідомлення висотних та ладових співвідношень звуків, особливостей фактурного та гармонічного руху, тонального розвитку, оволодів умінням запам'ятовувати музичну інформацію та відтворювати її напам'ять тому повністю записав запропонований музичний диктант, але зробив не більш чотирьох незначних помилок;
- виявив формовані уміння сприймання та усвідомлення гармонічних засобів ладо тональних та гармонічних процесів, вірно визначив на слух запропоновану гармонічну побудову, але в складних гармонічних зворотах допустив спрощення, або чотири незначні помилки (або з неточним визначенням тонального плану, але з ясною логікою гармонічного розвитку);
- продемонстрував навички виконання різноманітних інтонаційних вправ, вільного співу з листа одноголосного прикладу та співу будь-якого з голосів в багатоголосній фактурі, але при виконанні допустив декілька значних відхилень від чистоти інтонування та точності відтворення метро-ритмічних ускладнень.

Оцінки **“задовільно” D (64–73)** заслуговує відповідь студента, який:

- виявив здібність сприймання та усвідомлення висотних та ладових співвідношень звуків, особливостей фактурного та гармонічного руху, тонального розвитку, але не повністю оволодів умінням запам'ятовувати музичну інформацію та відтворювати її напам'ять тому неповністю (близько 70%), або з багатьма помилками записав запропонований музичний диктант;
- виявив недосконало сформовані уміння сприймання та усвідомлення гармонічних засобів ладо тональних та гармонічних процесів, з помилками та упущенням визначив на слух запропоновану гармонічну побудову;

- продемонстрував недосконало сформовані навички виконання різноманітних інтонаційних вправ, вільного співу з листа одноголосного прикладу та співу будь-якого з голосів в багатоголосній фактурі.

Оцінки **“задовільно” D (60–63)** заслуговує відповідь студента, який:

- виявив здібність сприймання та усвідомлення висотних та ладових співвідношень звуків, особливостей фактурного та гармонічного руху, тонального розвитку, але не повністю оволодів умінням запам'ятовувати музичну інформацію та відтворювати її напам'ять тому неповністю (близько 50%), або з багатьма помилками записав запропонований музичний диктант;
- виявив недосконало сформовані уміння сприймання та усвідомлення гармонічних засобів ладо тональних та гармонічних процесів, зі значними помилками та упущенням визначив на слух запропоновану гармонічну побудову;
- продемонстрував недосконало сформовані навички виконання різноманітних інтонаційних вправ, вільного співу з листа лише одноголосного прикладу.

Оцінки **“незадовільно” FX (35–59)** заслуговує відповідь студента, який:

- не виявив здібність сприймання та усвідомлення висотних та ладових співвідношень звуків, особливостей фактурного та гармонічного руху, тонального розвитку, не оволодів умінням запам'ятовувати музичну інформацію та відтворювати її напам'ять тому частково (менше 40%), і з багатьма помилками записав запропонований музичний диктант
- не показав сформовані уміння сприймання та усвідомлення гармонічних засобів ладо тональних та гармонічних процесів, внаслідок чого не зумів визначити на слух запропоновану гармонічну побудову
- не продемонстрував сталі навички виконання різноманітних інтонаційних вправ, вільного співу з листа одноголосного прикладу та співу будь-якого з голосів в багатоголосній фактурі.

Оцінки **“незадовільно” F (1-34)** заслуговує відповідь студента, який продемонстрував суттєву обмеженість теоретичних знань, відсутність аналітичних, практичних навичок і відповідних умінь.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Підручники:

1. Антків М., Міщук І. Сольфеджіо (триголосся). Львів: Сполом, 2009. 53 с.
2. Афоніна О., Баранова В. Сольфеджіо на основі сучасної, джазової та естрадної музики. Вінниця : Нова книга, 2013. 147 с.
3. Афоніна О. С., Баранова О. В. Сольфеджіо: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова Книга, 2013. 224 с.
4. Барська З. Гармонічне сольфеджіо на основі української музики. Хрестоматія. Ч. 1: Одноголосся. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 80 с.
5. Виноградов Г. Інтонаційні труднощі. Київ : Муз.Україна, 1977.
6. Двоголосне сольфеджіо / уклад. К. Козинська. Київ, 2013. 129 с.
7. Євпак Є. Хорові розспівки. Київ : Муз.Україна, 1975. 29 с.
8. Єпімахова О. Сольфеджіо на основі української народної пісні. Київ, 2014. 64 с.

9. Козинська К. Сольфеджіо на матеріалі класичної музики. Суми – Київ: Мелосвіт, 2018. 48 с.
10. Мазур І.І. Інтонаційні вправи для розвитку творчих здібностей (від інтервалу до жанру). Одеса: Астропринт, 2012. 100 с.
11. Михайловська Р. Сольфеджіо на матеріалі української пісні. Київ : Мелосвіт, 2015. 68 с.
12. Мілка Є., Шевченко М. Гармонічне сольфеджіо. Київ: Муз. Україна, 1978. 18 с.
13. Музика епохи Бароко. Ч. 1 : стильове сольфеджіо : навч. посіб.- хрестоматія для студентів муз.-пед. факультетів / упоряд. та вступ. сл. Г.І.Побережна, Т.В.Щериця. Київ : Нац.пед.ун-т ім.Драгоманова, 2009. 102с.
14. Павленко Т. Сольфеджіо на основі українських народних пісень. Київ: Муз. Україна, 2011. 111 с.
15. Павлюченко С. Етюди для співу. Київ : Муз.Україна, 1974. 84 с.
16. Побережна Г. І., Щериця Т. В. Українська народна пісня: Навч.- метод. посіб. з сольфеджіо. Київ: Вища шк., 2006. 151 с.
17. Флис В., Якубяк Я. Сольфеджіо. Київ: Муз. Україна, 1980. 104 с.

Збірники музичних диктантів:

1. Блинський Є., Олендарьов В. Музичний диктант. Київ : Музична Україна, 1976. 174 с.
2. Булгаков Ю., Дубінін І., Малиновська І., Сенченкова Т., Шукайло Л. Музичні диктанти. Одноголосся та двоголосся. 2-е вид. Київ: Мелосвіт, 2007. 154 с.
3. Диктанти на матеріалі музики Миколи Лисенка / авт.-укл. Д. Романець. Вінниця: Нова Книга, 2016. 76 с.
4. Калашник П., Булгаков Л. Музичні диктанти. Мелодії для гармонізації. Київ: Муз. Україна, 1982. 95 с.
5. Кучеров В. Музичний диктант підвищеної складності. Київ : Музична Україна, 1977. 32 с.
6. Павлович В. Двоголосний диктант. Київ : Муз.Україна, 1985.
7. Скуратовський В. 200 диктантів із сольфеджіо (двоголосся та триголосся). Дніпропетровськ, 2005. 54 с.
8. Столова Є. Музичний диктант. Київ : Муз.Україна, 1985. 159 с.
9. Стронько Б. Диктанти з сольфеджіо : одноголосні, двоголосні, інтервально-акордові, гармонічні. Вінниця : Нова книга, 2008. 25с.+1диск.
10. Турнеєв С. Музичний диктант. Харків : Водний спектр Джі-Ем-Пі, 2017. 64 с.
11. Ходоровська І. М. Збірник диктантів з сольфеджіо на матеріалі українського фольклору та музики українських композиторів: мультимедійний посібник. Київ, 2014. 47 с.

Методична література:

1. Аерова Ф. Практичні поради з методики викладання сольфеджіо. Київ : Муз.Україна, 1974.
2. Афоніна О. Оновлення методики викладання музично-теоретичних дисциплін (на прикладі сольфеджіо) // Мистецтвознавчі записки. 2012. Вип. 21. С.10-15.
3. Бондаренко Т. Динамічна рівновага мелодичного та гармонічного початків в музиці Й. С. Баха як фактор виховання слуху // Й. С. Бах та сучасність. Київ, 1985.
4. Бондаренко Т. Музичний твір в системі виховання слуху музиканта-фахівця // Музичний твір: сутність, проблеми аналізу. Київ, 1988.
5. Бондаренко Т. Про історичний аспект викладання сольфеджіо // Історичні аспекти теоретичних проблем в музикознавстві. Київ, 1985.
6. Бондаренко Т., Чижик І. Методичні рекомендації до курсу стильового сольфеджіо на диригентсько-хоровому факультеті ВНЗ. Київ, 1990.

7. Мазур І.І. Методичні основи викладання курсу сольфеджіо в музичному вузі. Одеса: Астропринт, 2006. 40с.
8. Методичні розробки з питань викладання музично-теоретичних дисциплін в музичних училищах. Київ, 1968.
9. Чижик І. Педагогічні аспекти проблеми моделювання музичного мислення // Музичне мислення: проблеми аналізу та моделювання. Київ, 1988.